

SOVYET TÜRKMENİSTANI'NIN İLK YILLARINDA HALK BİLİMİ ÇALIŞMALARI: MASAL ÖRNEĞİ

The Folklore Studies in the First Years of Soviet Turkmenistan: Example of Tale

Tahir AŞIROV *

Öz

XX. yüzyılda Türkmenistan'da "folklor" olarak yaygınlık kazanan halkbilimi, Türkmen edebiyatı alanında ayrı bir öneme sahip olmuştur. Bu bağlamda Türkmen halk edebiyatı araştırmalarında masal ayrı bir çalışma alanı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Türk diline Arapça kökenden gelen "masal" kelimesine karşılık Türkçede "erteki" kavramı kullanılmaktadır. Sovyet Türkmenistanı'nın kurulmasıyla birlikte halkbilimi alanında derleme eserler ortaya çıkmaya başlamıştır. Türkmen aydınlarından Muhammet Geldiyev'in 1925 yılında Aşgabat'ta yayımladığı "Makal ve Matallar Yığındısı (Babalar Sözi)" adlı derlemesi, bunun bariz örneğidir. Aynı şekilde süreli yayınlarda görülen masallar, bu dönemde derlenerek yayımlanmaya başlanmıştır. Bu alanda derleme yapan Aliyev, 1926 yılında Aşgabat'ta "Türkmen Ertekileri" (Türkmen Masalları) adıyla masal eserleri yayımlamaya başlamıştır. Sovyet Türkmenistanı döneminde Türkmen masalları ile ilgili ilk önemli eser olarak Aliyev'in çalışmaları yer almaktadır. Bu dönemde diğer dillerden de masallar tercüme yapılarak masal literatürü zenginleştirilmiştir. Bu kapsamda Rusça kaynaklarda geçen "Bikâniş Duyşı", "Çalışma", "Köke" "Tilki bile Tavşan" ve "Garga ve Erleñeç [Leñeç]" adlı masallar, Garabeg tarafından Türkçeye aktarılmıştır. Garabeg'in Türkçeye tercüme ettiği masallar, halkbilimi çalışmalarına ayrı bir renk katmıştır. Özellikle bu süreçte Türkmen halk edebiyatı alanında materyaller derleyerek yayımlanan eserler, günümüzdeki çalışmaların temelini de oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkmen, Halk bilimi, Geldiyev, Aliyev, Masal.

Abstract

Folklore (Halk bilimi), which became widespread as "folklore" in Turkmenistan in the 19th century, had a special importance in the field of Turkmen literature. In this context, fairy tale has started to be considered as a separate field of study in Turkmen folk literature studies. The term "erteki" (tale) is used in Turkmen against the word "masal" (tale), which comes from Arabic origin to the Turkish language. With the establishment of Soviet Turkmenistan, compilation works in the field of folklore began to appear. A clear example of this is the compilation of one of the Turkmen intellectuals, Muhammet Geldiev, named "Makal ve Matallar Yığındısı (Babalar Sözi)", published in Ashgabat in 1925. Likewise, tales seen in periodicals began to appear in compilation works in this period. Aliev, who compiles in this field, started to publish fairy tale works under the name of "Turkmen Ertekileri" (Turkmen Tales) in Ashgabat in 1926. During the Soviet Turkmenistan period, Aliyev's works are included as the first important work on Turkmen tales. In this period, fairy tales literature was enriched by translating tales from other languages. In this context, the tales "Bikâniş Duyşı", "Çalışma", "Köke" "Tilki bile Tavşan" ve "Garga ve Erleñeç [Leñeç]" in Russian sources were translated into Turkmen by Garabeg. The tales translated into Turkmen by Garabeg have added a different color to the studies of folklore. Especially in this process, the works published by compiling materials in the field of Turkmen folk literature also formed the basis of today's studies.

Keywords: Turkmen, Folklore, Geldiev, Aliev, Tale.

Giriş

* Doç. Dr. Türkmenistan İlimler Akademisi Tarih ve Arkeoloji Enstitüsü, tahirashirov@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9684-0834

“Folklor” olarak yaygınlık kazanan halkbilimi alanında yayımlanan eserler, bir ulusun önemli yapıtları olup onun kültürünün yansımasıdır. Halk edebiyatı, kültürel unsurların nesilden nesile aktarım şeklinde devam eden sözlü gelenek, Türkmenlerde de ayrı bir öneme sahiptir. XX. yüzyılda Türkmenistan’da halk edebiyatının bir araştırma alanı olarak önem kazanmıştır. Bu bağlamda Türkmenistan’da halkbilimi alanında derleme başta olmak üzere farklı türde çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde Alişbek Süleymanoğlu Aliyev (1883-1933) tarafından “Nasreddin Efendi’nin Fıkraları” Türkmenistan’da ilk olarak 1913 yılında “Nasreddin: Efendi’niñ Gürrüñleri” (Nasreddin Efendi’nin Latifeleri) adıyla yapılan çalışma, bunun bariz bir örneğidir (Aşirov-Albayrak, 2020a: 244-247). Bununla birlikte erken bir zamandan itibaren yabancılar halk bilimi alanında önemli çalışmalar yapmıştır (Ostroumov, 1888; Samoyloviç, 1909: 52-79). Bu kapsamda Türkmen halk edebiyatı araştırmalarında masal ayrı bir çalışma alanı olarak ele alınmaya başlamıştır. Türk diline Arapça kökenden gelen “masal” kelimesine karşılık Türkmencede “erteki” terimi kullanılmaktadır. 1914-1917 yılları arasında Aşkabat’ta “Zakaspiyskaya Tuzemnaya Gazeta” adıyla yayımlanan gazetenin Türkmence kısmında halkbilimi, özellikle “Erteki” (Masal) başlığıyla Türkmen masalları yayımlanmıştır (Aşirov ve Acar, 2021: 372-381). Bu süreçte Türkmenistan’da süreli yayın organlarında yayımlanan yazılar ile birlikte bir araya getirilen masal derlemeleri ve aktarımları, halkbilimi alanında çok önemli çalışmalara zemin hazırlamıştır.

1924 yılında Sovyet Türkmenistanı’nın kurulmasıyla birlikte farklı alanlarda olduğu gibi halkbiliminde de önemli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Özellikle sözlü gelenek içerisinde yer alan masal konusunda kıymetli çalışmalara imza atılmıştır. Bu bağlamda çocuk edebiyatının oluşturulması için, bilhassa masal üzerine çalışmanın yapılmasının gerekliliği şu şekilde dile getirilmiştir: “Çocukların edebiyatını hâlâ okula başlamadık çocuklardan itibaren ikinci dereceli okullara kadar tüm gençler için bir edebiyat derlemesi hazırlanmalıdır” (Bikâniñ Duyşı, 1927: 3). Bununla birlikte diğer dillerden de masallar tercüme edilerek masal külliyyatının zenginleştirilmeye çalışılacağı da belirtilmiştir: “Yayımlanacak kitapların birçoğu diğer dillerden tercüme edildi” (Bikâniñ Duyşı, 1927: 3). Bu tercüme yapıldığında belli bir ilke gözetilmiştir. Konuyla ilgili şu şekilde bir açıklama getirilmiştir: “Bunun yüzünden yaşadığımız sürece faydalı hikâyeleri seçip ve de çocukları kendi etrafları ile tanıtmaya giriştik. Örneğin: tabiat, hayvanlar, kuşlar, balıklar, havalar, güller, sular hakkında yazılan kitapları ve fenlerin ilerleyişlerini ve buluşlarını öğreten kitapları seçip alındı” (Bikâniñ Duyşı, 1927: 3). Masalların farklı muhtevası ile kendine has bir tahkiye şekli de bulunmaktadır. Bu bakımdan masalların sınıflandırıldığı görülebilir. 1969 yılında “Prodannıy Son (Turkmenskiye Narodniye Skazki)” (Satılan Rüya “Türkmen Halk Masalları”) adlı eserde, Türkmen masallarının; 1) Hayvanlarla ilgili masallar, 2) Sihirli (cadılı) masalları, 3) Günlük yaşam (durmuş) masalları olmak üzere üç çeşit olduğu belirtilmiştir (Aşirov, 2021a: 272). Sovyet Türkmenistanı’nın ilk yıllarında yayımlanan masal çalışmaları ise iki başlıkta toplanabilir. Bunlardan ilki Türkmen halk masalları, diğeri ise Türkmen diline çevrilen masallardır.

1. Türkmen Halk Masalları

Sovyet Türkmenistanı’nın kurulmasıyla halkbiliminin bütün dallarında araştırmalar ve derlemeler bilimsel düzeyde yapılmaya başlanmıştır. Masal türünde de dönemin Türkmen aydınları ile birlikte yeni bir ivme kazanmıştır. Sosyal bilimlerin her alanında araştırmacıların öncülerinden olan dilci âlim Muhammet Geldiyev’in (1889-1931) 1925 yılında Aşkabat’ta yayımladığı “Makal ve Matallar Yıgındısı (Babalar Sözi)” adlı derleme çalışmasının bunun ilk örneklerinden olduğu söylenebilir (Aşirov, 2017: 111-116). Aleksandr Nikolayeviç Samoyloviç (1880-1938) 1926 yılında halk edebiyatı derlemeleri bakımından en önemli çalışmalardan birine imza atan Geldiyev’in söz konusu eserine “Etnografiya” dergisinde bir tanıtım yazısı kaleme almıştır (Samoyloviç, 1926: 361). Ayrıca Geldiyev’in eserini,

Seyitmırat Övezbayev (1889-1937) tarafından 1927 yılında “Turkmenovedeniye” (Türkmen Araştırmaları) dergisinde “Turkmenskiye Poslovitsı i Pogovorki” (Türkmen Atasözleri ve Deyimleri) başlığıyla Rusça tercüme etmiştir (Ovezbayev, 1927: 18-19). Geldiyev’in Türkmen halk edebiyatını derleyerek yayımladığı çalışması, günümüzdeki çalışmaların temelini oluşturmuştur. Bu konuda Aleksandr Petroviç Poseluyevski’nin (1894-1948) “Pesni Turkmenskih Jentşin” (Türkmen Kadınlarının Şarkıları), 1927 yılında “Sobiraniye Turkmenskogo Folkloru” (Türkmen Folklorunun Toplanması) ve “Stihotvorniy Ritm Goklenskih Narodnih Pesen” (Göklen Halk Şarkılarının Şiirsel Ritmi) ve “Türkmen Folklorını Derňäp Övreniş” adlı yazıları, bu dönem bağlamında Türkmen Halk edebiyatı ile ilgili önemli çalışmalar arasındadır (Poseluyevski, 1926; 1927: 10-12; 1928; 1934: 55-57).

Aynı şekilde Sovyet Türkmenistanı’nın 1930’lu yıllarında Türkmen halk edebiyatı söz konusu olduğunda, Türkmen edebiyatının klasik şairlerinden biri olan Seyitnazar Seydi’nin (Aşirov, 2020b: 288-293) ve ünlü Türkmen şairi Gurbandurdi Zelili’nin (1800–1852) şiirleri (Aşirov, 2020a: 627-631) ile “Sayad ile Hemra” adlı eseri (Gulmuhammedov, 1927) yayına hazırlayan, ayrıca edebî eleştirinin öneminden bahseden (Aşirov -Albayrak, 2020b: 106-115) İstanbul Darülfünun mezunu, Türkmen aydını Abdulhekim Gulmuhammedov’un (1885-1931/2) çalışmaları, özellikle 1931 yılında Aşkabat’ta yayımladığı “Materialı po Sredne-Aziatskim Literaturnım Pamyatnikam” (Orta Asya Edebî Kaynakları Üzerine Materyaller) adlı eseri, Türkmen edebiyatı açısından değerli bir çalışmadır (Kulmuhammedov, 1931).

Bu dönemde sözlü olarak aktarılan masal üzerine araştırma yapanlar arasında Alişbek Aliyev ismi öne çıkmaktadır. Türkmen masallarını bütün özellikleriyle derleyen araştırmacı, 1926 yılında Aşkabat’ta “Türkmen Ertekileri” (Türkmen Masalları) adıyla bir eser yayımlamıştır. Aynı adla eserin ikinci kısmını ise 1927 yılında yayımlamıştır (Aşirov, 2021a: 270-273). Bununla birlikte Türkmen dili, edebiyatı, kültürü konularında araştırma yapan değerli bilim adamı Aliyev’in 1928 yılında “Ertekiler” (Masallar) adlı eseri yayımladığını görmek mümkündür (Aliyev, 1928). Aliyev tarafından Türkmenler arasındaki masallar derlenerek yayımlanan eserlerin, Türkmen düşünce tarihinde, özellikle söz konusu olan alanla ilgili ayrı bir değer olduğu ortaya çıkmaktadır. Bilhassa Sovyet Türkmenistanı döneminde Türkmen masallarının ilk önemli eseri olarak Aliyev’in çalışmaları yer almaktadır (Aşirov, 2021a: 270-273). Bu süreç, Türkmenler arasındaki masalların derli toplu olarak bir araya getirilmeye ve yayımlanmaya başlandığı bir dönemdir.

Aynı şekilde Ahmet Ahundov Gürgenli’nin (1909-1943) ile Ruhı Aliyev’in “Türkmen Folklorı ve Onun Hilleri” (Türkmen Folkloru ve Onun Türleri) adlı çalışması, Türkmen halk bilimi açısından ayrı bir değerdir (Gürgenli-Aliyev, 1935). Ayrıca Gürgenli’nin 1937 yılında yayımladığı 37 masaldan oluşan “Bir bar eken...” adlı derlemesi, Türkmen masal tarihinde önemli bir çalışmadır (Gürgenli, 1937). Hoca Nasreddin Efendi’nin sözleri (fıkraları), Latin alfabesiyle dönemin bilim adamı olan Yakup Nasırlı (1899-1958) tarafından, 1941 yılında Aşkabat’ta “Ependi” adıyla yayımlanan eser, bu konuda örneklerden biridir (Aşirov, 2019a: 162-169). Aynı şekilde bu dönemde halkbilimi alanıyla ilgili akademik düzeyde incelemeler yapılmıştır. Özellikle dönemin ideolojisinin halkbilimine yansımaları üzerine de çalışmalar görülebilir (Karpov ve Potseluyevski, 1934: 95-130). Türkmen masalları üzerine son dönemde bilimsel çalışmalar yapılmıştır.

2. Tercüme Masallar

Sovyet Türkmenistanı’nda masal alanında çalışmalar hız kazanmış ve halk masalları derlenerek yayımlanmıştır. Bu kapsamda Rusçadan da masallar tercüme edilmiştir. Rusçadan tercüme edilen masallardan birinin “Bikaniñ Duyşı” (Bike’nin Rüyası) olduğu ve eserde yer verilen masal hakkında dibacede açıklama yapılmıştır: “Yayımlanacak kitapların birçoğu

diğer dillerden tercüme edildi. “Bikäniň Duyşy” de onlardan biriydi” (Bikäniň Duyşy, 1927: 3). 1927 yılında “Bikäniň Ertekileri” başlığı altında “Bikäniň Duyşy” adıyla küçük bir masal kitabı neşir edilmiştir. Kitabın arka kapağında Rusça tanıtım yazısında masalın adı “Son Biyki” (Kraliçenin Rüyası), eserin yazarı olarak Mamin-Sibiryak ismi geçmektedir (Bikäniň Duyşy, 1927). Ancak tercüme edilen kaynak hakkında, eserde detaylı künye bilgisi verilmemiştir. Söz konusu yazı, Dmitriy Narkisoviç Mamin-Sibiryak’ın (1852-1912) 1913 yılında yayımladığı “Alyonuşkinı Skazki” (Alyonuşka’nın Masalları) isimli derlemesindeki “Pora Spat” (Uyku Zamanı) adıyla yer alan masal olduğu anlaşılmaktadır (Mamin-Sibiryak, 1913: 117-132). Bu masalı, Türkmen diline tercüme eden ise P. Garabeg olarak geçmektedir. Eserde, Türkmen diline yabancı masalların tercümesi ile ilgili açıklama yapılmakla birlikte Mamin-Sibiryak’ın masal kitabı hakkında da “Mekteplilere” başlığı altında bilgi verilmiştir: “Bike akıllı bir kız idi. Masallardan hoşlanıyordu. Her gece yanında masal söylenmediği gün uyuyamıyordu. Ana-babası onu çok sevdiklerinden nazını çekiyordular. Ona çok güzel masallar söylüyordular. Bike duyduğu masallarından çok iyi şeyler öğrenmişti... Bike’nin masalları çok tatlı, çok ilgi çekicidir... Bikä’nin on hikâyesini okuyup bitirseniz bu sözün doğruluğunu siz de görür ve anlarsınız” (Bikäniň Duyşy, 1927: 4). Mamin-Sibiryak’ın 1913 yılında yayımladığı “Alyonuşkinı Skazki” (Alyonuşka’nın Masalları) isimli derlemesinde, on masal yer almaktadır. Onuncu masalda “Pora Spat” adıyla yer alan ve Türkmençeye “Bikäniň Duyşy” olarak tercüme edilen masaldır.

Görsel 1: Bikäniň Duyşy’nın Kapağı

Aynı şekilde bu dönemde küçük masallar anlamına gelen “Kiçicek Ertekiler” veya “Maydaca Ertekiler” (Küçük Masallar) başlığı ile birçok masal yayımlanmıştır. 1927 yılında Rusçada değiş tokuş anlamına gelen “Obmen” adlı masal, Garabeg tarafından “Çalışırma” şeklinde Türkmençeye çevrilmiştir. Bununla birlikte eserin kapağında yazar olarak V. Karrik ismi geçmektedir (Çalışırma, 1927). Ayrıca Rus öğretmen Konstantin Dmitriyeviç Uşinskiy (1824-1870) tarafından çocuklar için yeniden anlatılan bu masal, “Obmen” adıyla birlikte “Mena” ismiyle de meşhur olmuştur (Uşinskiy, 1949: 81-83). Rus çocuk yazarı olan Valeriy Vilyamoviç Karrik’in (1869-1943) 1911 yılında St. Petersburg’da yayımladığı “Mena” adıyla küçük bir masal kitabı bulunmaktadır (Karrik, 1911).

Görsel 2: Çalşırma'nın Kapağı

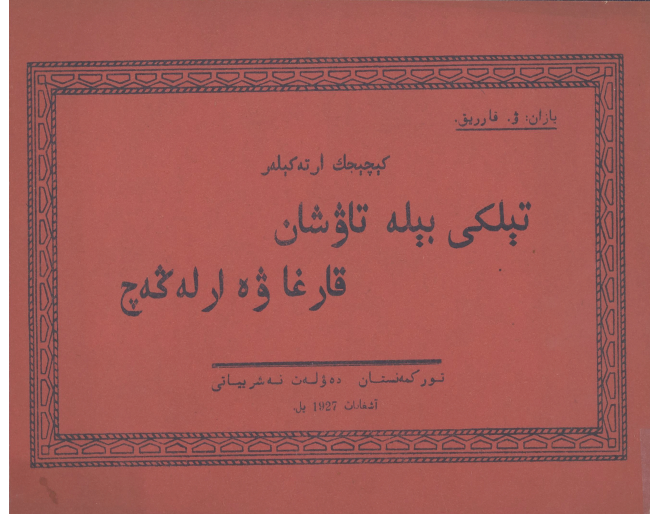
1927 yılında “Köke” adıyla Türkmençe yayımlanmış bir masal kitabı bulunmaktadır. Bu eseri, Türkmen diline çeviren olarak kapakta P. Garabeg ismi geçmektedir. Bu eserin arka kapağında “Kolobok” ismi zikredilmiştir (Köke, 1927). Birçok varyantı olan “Kolobok”, Rus masalı olarak 1873 yılında Aleksandr Nikolayeviç Afanasyev’in (1826-1871) “Narodniye Russkiye Skazki” adlı üç ciltten oluşan eserinin ilk cildinin otuz altıncı masalı olarak yayımlanmıştır (Afanasyev, 1984: 46-47). Bununla birlikte Türkmençe masal tercümelerinde başvurulan Karrık’in de 1919 yılında “Kolobok” ismiyle özel bir masal kitabı yayımlanmıştır (Karrık, 1919).

Görsel 3: Köke'nin Kapağı

1927 yılında Aşgabat'ta “Tilki bile Tavşan / Garga ve Erleneç [Leñeç]” adıyla Türkmençe bir masal kitabı yayımlanmıştır. Bu eserin arka kapağında “Zayats i Lisitsa” (Tavşan ve Tilki) şeklinde Rusça tanıtımı verilmiştir (3-14). Bu masalın ismi, “Lisa i Zayats” (Tilki ve Tavşan) şeklinde de yazılmaktadır. Ayrıca eserde “Garga ve Erleneç” (Karga ve Yengeç) adlı masal da eklenmiştir. Masalın Rusça adı “Vorona i Rak” (Karga ve Yengeç)

şeklinde arka kapakta verilmiştir (15-16). Bu masallarının yazarı olarak V. Karrik ismi yer almaktadır. Aynı şekilde Türkmen diline çeviren P. Garabeg'in ismi geçmektedir (Tilki bile Tavşan, 1927). Karrik'in 1922 yılında Moskova'da "Lisatsa i Zayast. Vorona i Rak" ismi ile yayımladığı eserinin tercümesi olduğu anlaşılmaktadır (Karrik, 1922). Aynı şekilde bu iki masal, Afanasyev'in 1873 yılında yayımladığı "Narodniye Russkiye Skazki" (Rus Halk Masalları) adlı eserinde, "Lisa, Zayats i Petuh" (Tilki, Tavşan ve Horoz) ve "Vorona i Rak" (Karga ve Yengeç) adıyla Rus masalları olarak yer almaktadır (Afanasyev, 1984: 26-27; 85).

Görsel 4: Tilki bile Tavşan'ın Kapağı

Bu dönemde söz konusu masalları Türkmen diline tercüme eden kişi olarak "P. Garabeg" ismi geçmektedir. Garabekov'un çeviri çalışmalarından iyi bir tercüman olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde 1927 yılında yayımlanan "Türkmenistan" gazetesinde, "Demir" adlı şiirin altında aktaran anlamında "geçireni" ise "F. Garabekov" şeklinde ismi geçmektedir. Bu onun iyi bir dilci olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca 1927 yılında yayımlanan "Türkmenistan" gazetesinde, "Türkmen Okuv Höveslilerine" (Türkmen Okul İsteklilerine) adlı ve "Ey okuyan Türkmenler âlim yiğitler! Siz gösterin halka hayat yolunu, halkın arasında malum yiğitler! İyileştirin Türkmenistan ilini" diye başlayan şiirin altında yazarı olarak "P. Garabekov" ismi yer almaktadır. Bu da Garabekov'un şair olduğu gösteren kanıtlardan sayılabilir. Ayrıca tercüman P. Garabeg'in Rusça masalları Türkmençeye aktardığında uyguladığı yöntem ve dili çok dikkat çekicidir.

Aynı şekilde Sovyet Türkmenistanı döneminde yayımlanan süreli yayınlarda da masalları görmek mümkündür. Özellikle Rusçadan masallar tercüme edilmiştir. Nitekim Başım Şamıradov 1971 yılında "Yigiriminci Yılların Türkmen Edebiyatı" adıyla yayımladığı eserinde, çağdaş Türkmen edebiyatının en tanınmış siması Garaca Burunov'un (1889-1965) Rusçadan masallar tercüme ettiğini şu şekilde dile getirmektedir: "Garaca Burunov da Rus – Türkmen medenî hem edebî ilişkilerine karşı olanlara çatlayın der gibi yaparak İ. A. Kırlov'un "Pil Hâkimlikde", "Garanca Bilen Kepderi", "Yolbars Bilen Sıçan" masallarını tercüme etmekte ve Türkmen okuyucularına sunmaktadır" (Şamıradov, 1971: 69). Burunov'un tercüme ettiği masallardan, 1926-1930 yılları arasında Aşkabat'ta yayımlanan "Pioner" dergisinde "Garanca Bilen Kepderi" ile "Yolbars Bilen Sıçan" adlı masalların Türkmençesini görmek mümkündür (Aşirov, 2021b: 202-203).

Sovyet Türkmenistanı ilk yıllarında halkbilimi ile ilgili yapılan çalışmalardan yazıda yer alan metinler, Türkmen ve yabancı eserler olarak iki menşee dayandığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle Aliyev'in bu alanda yaptığı çalışmalar, çok önemli yayınlardır. Çünkü Türkmen halk masallarını derleyeme yönelik olduğundan dolayı tarihî bir materyal

niteliğindedir. Bununla birlikte Rusçadan tercüme edilen masallar da bu konuda yapılan çalışmalara önemli bir katkı olmuştur. Yabancı dillerden masalların tercüme edilmesinde, genellikle masallardaki öğretici (didaktik) yönün dikkate alındığı söylenebilir. Çocuklar için Türkmen masallarını derleyerek veya Rusça masalları tercüme ederek ve resimli baskısını yaparak alana yeni bir renk katmıştır.

Sovyet Türkmenistanı döneminde Türkmen masalları derlenmeye ve çalışılmaya devam etmiştir. Nitekim “Perman” romanının yazarı olan Ata Govşudov (1903-1953) tarafından 1940 yılında “Türkmen Halk Ertekileri” (Türkmen Halk Masalları) adıyla Türkmen masalları neşir edilmiştir (Govşodov, 1940). Aynı zamanda Govşudov, 1941 yılında yayımlanan “Göroğlu: Türkmen Halk Eposu” adlı eserini de hazırlamıştır (Aşirov, 2019b: 221-224). Bu dönemde ekip tarafından hazırlanan ve 1978-1980 yılları arasında “Türkmen Halk Ertekileri” (Türkmen Halk Masalları) adıyla üç cilt olarak yayımlanan eser, Türkmen masalları açısından temelli bir çalışma olarak tarihe geçmiştir (1978: I; 1979: II. 1980: III).

Sonuç

XX. yüzyılda Türkmenistan’da Türkmen tarihi, dili, edebiyatı alanları başta olmak üzere farklı konularda değerli çalışmalar yapılmıştır. Özellikle halkbilimi alanında yapılan çalışmalar kayda değerdir. “Zakaspiyskaya Tuzemnaya Gazeta” adlı gazetede yayımlanan “Erteki” (Masal) başlıklı metinler, halkbiliminin gelişim sürecini gösteren önemli yayınlardır. Sovyet Türkmenistanı döneminde Geldiyev’in “Makal ve Matallar Yığındısı (Babalar Sözi)” adlı derlemesi, halkbilimi çalışmaları açısından kapsamlı ve değerli bir eserdir. Aynı şekilde Aliyev’in halkbilimi, özellikle masal konusunda yaptığı çalışmalar, bu süreçte konuyla ilgili önemli bir yapıt ve yayımlandığı dönemde masal çalışmaları bakımından öncü özellikleriyle kıymetli derlemelerdir. Bununla birlikte Garabeg’in Türkmenceye tercüme ettiği masallar, halkbilimi çalışmalarına ayrı bir renk katmıştır. Özellikle tercümede kullanılan yöntem ve dil ile birlikte yerleştirilen resimler de dikkat çekicidir. Bu dönemde Türkmen halk edebiyatı alanında materyaller derleyerek yayımlanan eserler, günümüzdeki çalışmaların temelini de oluşturmuştur. Sovyet Türkmenistanı’nda ilk yıllarında halkbilimi ile ilgili derlemeler ve temel çalışmalar yapılmıştır. Çalışmada yer verilen eserler dışında da dünya kütüphanelerinin nadir eserler veya özel koleksiyonları tarandığında bu alanla ilgili Türkmence birçok yayının olduğu ortaya çıkarılabilir.

Kaynakça

- AFANASYEV, A.N. (1984). “Kolobok”. *Narodniye Russkiye Skazki*. Cilt. I. s. 46-47, Moskva: Nauka.
- ALİYEV, A[lişbek]. (1928). *Ertekiler*. Aşkabat.
- AŞİROV, Tahir -Albayrak, Çağdaş (2020a). “Nasreddin: Efendi’niñ Gürrünleri. (Mütercimi A. Aliyev). 1-nci Çap. Aşkabat – 1913/1914. 24 s.”. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*. C. 6, S. 2, s. 244-247.
- AŞİROV, Tahir -Albayrak, Çağdaş (2020b). Sovyet Türkmenistanı’nın İlk Yıllarında Edebî Eleştiri -A. Gulmuhammedov ile H. Şahberdiyev Eleştirileri Bağlamında– . *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, s. 106-115.
- AŞİROV, Tahir (2017). “Muhammet Geldiyev, (1925). Makal ve Matallar Yığındısı (Babalar Sözi), Paltaratski (Askabat): Türkmenistan Devlet Nesriyatı, 56 s.”, *Diyalektolog – Ulusal Hakemli Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 14, s. 111-116.
- AŞİROV, Tahir (2019a). “Ependi (haz. Y. Nasırlı) Türkmendöletneşr, Aşkabat – 1941. s. 172.”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 2, s. 162-169.

- AŞİROV, Tahir (2019b). “Göroglı: Türkmen Halk Eposı. (1941). (Tertibe Salan Ata Govşut, M. Kösäyevniñ Redaksiyası Bilen) Aşkabat: Türkmen döwletneşr. 578 S.”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, s. 221-224.
- AŞİROV, Tahir (2020a) “Zelîli’niñ Goşguları”. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. C. 3, S. 2, s. 627-631.
- AŞİROV, Tahir (2020b) “Türkmen’in Ünlü Şairlerinden Seydî’nin Şiirleri”. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, S. 6, s. 288-293.
- AŞİROV, Tahir (2021a). “Türkmen Ertekileri, Hazırlayan: A. Aliyev”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4 (7), s. 270-273.
- AŞİROV, Tahir (2021b). Türkmenistan’da Sovyetleştirilme Sürecinde Pioner Dergisi (1926-1930). Ankara: Uyum Ajansı.
- AŞİROV, Tahir-Acar, Serdar (2021). “Türkmen Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak “Zakaspiyskaya Tuzemnaya Gazeta” Gazetesinin Değeri”, *Türk Dünyası Edebiyatı*. s. 372-381, İstanbul: Ihlamur Kitap.
- GULMUHAMMEDOV, Abdulhekim (1927). *Sayad İle Hemra: XV-nci Asırdaki Türkmenin Tarihi Destanlarından*. Aşkabat: Türkmenistan Devlet Neşriyatı.
- GÜRGENLİ, Ahmet Ahundov ve ALİYEYEV, Ruh (1935). “Türkmen Folklorı ve Onun Hilleri”. *Türkmenistan Şura Edebiyatı*, s. 5-6.
- GÜRGENLİ, Ahmet Ahundov (1937). *Bir bar eken...* Aşkabat.
- KARPOV, G.İ. ve POTSELUYEVSKİY, P. A. (1934). “Otrajeniye Oktyabrskoy Revolyutsii v Turkmenskom Folklore”. *Sovetskiy Folklor*, S. 1, s. 95-130.
- KARRİK, V. (1927). *Çalşırma*. (çev. Garabeg). 2. Baskı, Aşkabat: Türkmenistan Devlet Neşriyatı.
- KARRİK, V. (1927). *Tilki bile Tavşan / Garga ve Erleñeç*. (çev. P. Garabeg). Aşkabat: Türkmenistan Devlet Neşriyatı.
- KARRİK, V.V. (1911). *Mena*. S-Peterburg: Tipografiya B. M. Volfa.
- KARRİK, V.V. (1919). *Kolobok*. Moskva: Tovaritşestvo “Zadruga”.
- KARRİK, V.V. (1922). *Lisitsa i Zayats. Vorona i Rak*. Moskva: Gosudarstvennoye İzdatelstvo.
- Köke* (1927). (çev. P. Garabeg). Aşkabat: Türkmenistan Devlet Neşriyatı.
- KULMUHAMMEDOV, A. (1931). *Materialı po Sredne- Aziatskim Literaturnum Pamyatnikam*. Aşkabat: Turkmenskoye Gosudarstvennoye İzdatelstvo.
- MAMİN-SİBİRYAK, N. Dmitriy (1913). “Pora Spat”, *Alyonuşkini Skazki*. s. 117-132, Moskva: Knigoizdatelstvo D.İ. Tihomirova.
- MAMİN-SİBİRYAK. (1927). *Bikäniñ Duyşı*. (çev. P. Garabeg). Aşkabat: Türkmenistan Devlet Neşriyatı.
- OVEZBAYEV, S.M. (1927). “Turkmenskiye Poslovitsı i Pogovorki: İz Sbornika Turkmenskih Poslovits i Pogovorok, Sobrannih g. Geldiyevim, Vişednih na Turkmenskom Yazıke v izd. Turkmengiz’a v 1926 g.”, *Turkmenovedeniye Dergisi*, C. 4, s. 18-19.
- OSTROUMOV N.P. (1888). *Poslovitsı Tuzemnogo Naseleniya Turkestanskogo Kraya*. Taşkent: Tipo-Litografiya S. İ.İ. Lahtina.
- POTSELUYEVSKİY, A. P. (1934). “Türkmen Folklorını Derñäp Övreniş”. *Türkmenistan Şura Edebiyatı*, C. 3, s. 55-57.
- POTSELUYEVSKİY, A.P. (1926). “Pesni Turkmenskih Jentsin”. *Turkemnskaya İskra*.
- POTSELUYEVSKİY, A.P. (1927). “Sobiraniye Turkmenskogo Folklorı”. *Turkmenovedeniye Dergisi*, C. 2-3, s. 10-12.
- POTSELUYEVSKİY, A.P. (1928). *Stihotvorniy Ritm Goklenskih Narodnih Pesen*. Aşkabat.
- SAMOYLOVİÇ, N. Aleksandr (1909). “Zagadki Zakaspiyskih Turkmenov v Russkom Perevode”. *Jivaya Starina*, C. 2-3, s. 52-79.

- SAMOYLOVİÇ, N. Aleksandr (1926). “Sbornik Turkmenskih Narodnih Pogovorok, Poslovits i Zagadok. Sobran M. Geldiyevim. Turkmen. Gosizdat, Poltoratsk (Ashabad), 1925 g., 56 s.”, *Etnografiya Dergisi*, 1-2, s. 361.
- ŞAMIRADOV, Başım (1971). *Yigirminci Yılların Türkmen Edebiyatı*. Aşkabat: Türkmenistan Neşiryatı.
- Türkmen Halk Ertekileri*. (1978). I; (1979). II. (1980). III. Cilt. Aşkabat.
- UŞİNSKİY, K. Dmitriyeviç, (1949). *Sobraniye Soçineniy*. Cilt. 6. s. 81-83. Moskva-Leningrad: İzdatelstvo APN.

<i>Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiş(ler)dir:</i>
Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir/gerekmemektedir.
Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.
Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvurulmuş herhangi bir kişi bulunmamaktadır.
Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Yazarın Notu: Bu çalışma Xxxxxx Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlanan Aaaaa Aaaaa Aaaa adlı doktora tezinden üretilmiştir.
Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.
<i>The author / authors of the study declared the following points within the framework of the “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:</i>
Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.
Funding: No support was received from any institution or organization for this study.
Support and Acknowledgments: There is no person whose support or ideas are consulted during the research and writing of the study.
Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.
Author’s Note: This study was produced from the doctoral thesis titled Aaaaa Aaaaa Aaaa completed at Xxxxxxx University, Institute of Social Sciences.
Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a single author.